renského závodu, že v zmysle vládnych nariadení č. 244/1938, respektíve č. 282/1938 neudeľuje pracovné povolenie 55 zamestnancom, ktorí podľa príslušnosti patria na územie, ktoré v dôsledku viedenského rozsudku bolo priznané Maďarsku. Títo zamestnanci v zmysle kategorických ustanovení uvedených nariadení už 24., resp. 25. t. m. nemohli nastúpiť do práce, pretože uvedené závody, odvolávajúc sa na trestné sankcie týchto nariadení, nedovoľovali ich ďalšie zamestnávanie.

Už predtým bolo podobné prepúšťanie z Káblových závodov, resp. továrne Gumon, zo závodu Apollo, Koburgových závodov, z Nemocenskej pokladnice a zo Spoločnosti Dunajplavba.

Keď berieme do úvahy § 20 článok L z roku 1879, ďalej § 5. z článku XII z roku 1886 a konečne zákon 236/1920 Zb. z. a nariadení, treba konštatovať, že tak vládne nariadenie č. 244, ako aj nariadenie č. 282 sa nemôže vzťahovať na týchto prepustených zamestnancov, pretože hoci podľa príslušnosti patria na územie, ktoré netvorí organickú súčasť Slovenska, treba ich považovať za československých štátnych občanov.

Z toho vyplýva, že možno stratiť štátne občianstvo v zmysle uvedených nariadení len v určitých taxatívne vymenovaných prípadoch. Medzi také patria: prepustenie, úradné rozhodnutie, nepritomnosť, pri otázke posúdenia legitimity a uzavretia manželstva. Vzhľadom na to, že v danom prípade nenastala ani jedna z týchto alternatív, neexistujú žiadne zákonné normy, ktoré by hovorili o strate štátneho občianstva v dôsledku územnej zmeny bez ohľadu na miesto pobytu. Všetci tí, ktorí pred viedenským rozsudkom mali príslušnosť na území Slovenska alebo bývali na tomto území, ktoré týmto rozhodnutím bolo prisúdené Slovensku, majú byť aj ďalej považovaní za slovenských štátnych občanov.

V dôsledku toho uvedené vládne nariadenia č. 244 a č. 282 nemôžu poslúžiť ako dôvod na prepustenie z práce. Tieto vládne nariadenia sa výlučne vzťahujú na pracovné povolenia občanov cudzích štátov.

Súčasne chcem však uviesť, že zamestnanci, ktorí 20 rokov boli spoľahliví, nemôžu sa iba preto, že ich lokálna príslušnosť je na území dnešného Maďarska, zrazu stať pre závod nespoľahliví a ich práca nebezpečná z hľadiska zákona na ochranu republiky. Okrem toho pri otázke prepúšťania zamestnancov treba brať do úvahy aj morálne normy a sociálne dôsledky. Mnohí z uvedených 20 – 30 rokov pracovali v týchto závodoch a podieľali sa na sociálnych a penzijných ťarchách a čestnou prácou si zabezpečovali svoje živobytie na dni staroby. Ich prepustenie zo dňa na deň, strata obživy, práce a nároku na dôchodok bez výpovednej lehoty a poskytnutia akéhokoľvek odstupného sú v priamom protiklade s morálnymi a sociálnymi zásadami, za ktorých dôsledky robotníctvo nemôže prevziať žiadnu zodpovednosť.

Na základe uvedených skutočností úctivo žiadam pána predsedu vlády, aby ráčil urýchlene zrušiť platnosť nariadenia policajného riaditeľstva, podľa ktorého robotníkom odopreli poskytnúť prácu v uvedených závodoch a aby ti s okamžitou platnosťou mohli znova nastúpiť na svoje pracoviská.[1]

Esterházy János
predseda Zjednotenej maďarskej strany

SNA, ÚPV, kart. 28, č. 800. Originál, strojopis.

[1] Odpoveď na list pozri dok. č. 143.

127

27. január 1939, Praha.
Záznam z expozé zástupcu ministra zahraničných vecí I. Krna pred novinármi o aktuálnych zahraničnopolitických otázkach a vzťahoch česko-slovenskej republiky k susedným štátom.

Záznam

Návšteva ministra Dr. Chvalkovského v Berlíně[1]: Ohledně návštevy ministra Chvalkovského v Berlíně objevily se v zahraničním tisku různé nesprávné dohady a kombinace. Tato návštěva měla ráz informativní, sloužila k normalisaci a prohloubení styku s Německem a k vymezení všeobecných směrnic, jak řešiti množství otázek, vynořivších se teritoriálními změnami, které nastaly po Mnichovu a Vídni. Nesprávné dohady zahraničního tisku měly patrně podklad v tom, že zdejší tisk málo referoval o jednání a detailech tohto jednání v Berlíně. Je však zásadou, dokud je jednání v běhu, nedávati detaily do tisku. Zdejší tisk nebyl o podrobnostech informován proto, aby se nepředbíhalo otázkám, které jsou ještě pendentní. Přijetí ministra Chvalkovského v Berlíně bylo srdečné. Ministr Chvalkovský je s výsledkem své cesty zcela spokojen. O jednotlivých otázkách nelze ještě dáti zprávu, neboť prozatím byl stanoven kádr všeobecné směrnice, podle nichž mají býti řešeny. Ministr Chvalkovský referoval o tom již v ministerské radě a teprve pak dojde k jednání resortnímu. V souvislosti s cestou ministra Chvalkovského je zájezd ministra obchodu Dr. Šádka příštího týdne do Berlína, aby zde jednal o hospodářských otázkách, které se naskytly mezi oběma státy. Po něm dojde i k návštevě ostatních ministrů, aby v rámci svých resortů ventilovali problémy, které se jich specielně dotýkají. Byly vyslovovány též obavy, že po stránce hospodářské si nás chce Německo scela podmanit. Ve skutečnosti tyto obavy jsou neodůvodněné a nesprávné. Se strany německé nejde o žádný nátlak ani na měnovou ani na celní unii. Německo nás považuje za rovnocenného a rovnoprávného partnera k spolupráci na hospodářském podkladě. Podobná spolupráce je i v našem zájmu. Hospodářské jednání s Německem vyvíjí se v duchu takovéto spolupráce a vzájemného pochopení obou partnerů.

Vedle hospodářských otázek mluvilo se v Berlíně mimo jiné též o tisku. Je překvapující, jak v Německu se intensivně zajímají o vše, co se objeví v tisku. Sám říšský kancléř se zabývá hodně tiskem jako důležitým politickým faktorem. Pan vyslanec Dr. Krno apeluje proto na přítomné novináře, aby si vždy uvědomili zodpovědnost za to, že vše, co napíší, budou čísti též v cizině a podle toho budou tam posuzovat i nás. Naší snahou je být státem neutrálním, který je především zadobře se svými sousedy. Chceme-li plně dosáhnout takového postavení, je třeba, aby se zachovávala podobná neutrálnost též v tisku. Taková neutralita, v níž bychom se mohli nejplněji rozvinout a zkonsolidovat má též vliv na formální záruky naších hranic, o nichž se mluvilo v Mnichově. Jejich uskutečnění je na dobré cestě, je však třeba, abychom byly neutrálním státem vnitřně konsolidovaným, který svým postavením si vynutí respekt a vážnost před forem světovým.

Otázka menšin: Naše vláda má snahu, aby postavení Němců u nás bylo jednak předpokladem k dobrému positivnímu poměru k sousední říši, jednak aby naši Němci byli též loyálními našimi občany. Německá minorita má dvojí charakter: Jednak jde o Němce, kteří jsou našimi občany, jednak o Němce říšské příslušnosti. V prvém případě chceme, aby tito Němci byli plnoprávní a rovnocenní činitelé v našem státě. Pokud jde o říšské Němce, rozhodla vláda, že v rámci celého státu jednotně bude povolena organisace říšských německých příslušníků podle zásad NSDAP. Jak známo, byl utvořen zvláštní výbor mezi oběma vládami, Německem a Česko-Slovenskem, který bude řešit otázku národní.

Likvidační jednání mezi Německem a Česko-Slovenskem: Jednání česko-slovensko-německé delimitační komise, které bylo zahájeno dne 10. ledna v Ratiboři, bylo skončeno dne 16. ledna. Byly probrány zbývající úseky česko-slovensko-německé hranice od Náchoda až po Moravskou Ostravu včetně. Jelikož také v těchto úsecích některé otázky zůstaly otevřeny, budou tyto otázky spolu s těmi,

které zůstaly otevřeny v přecházejících jednáních ve Znojmě, Karlových Varech a Ústí nad Labem, projednány na nové schůzi česko-slovensko-německé delimitační komise, která se bude v nejbližší době konati patrně v Drážďanech.

Česko-slovensko-německý vládní výbor pro ochranu vzájemných národnostních skupin sejde se v nejbližší době ke své první pracovní schůzi, na níž budou projednány konkrétní otázky z oboru českého školství, českých spolků, provozování živností, ochrany práce atp.

V jednání o ochraně česko-slovenského soukromého majetku v odstoupeném území se pokračuje v Berlíně.

Jednání o umožnění najímání česko-slovenských dělníků (zemědelských a průmyslových) do Německa, které bylo zahájeno mezi česko-slovenskými a německými delegáty v Praze dne 13. ledna, skončilo se dne 19. ledna podepsáním příslušných dohod; nyní se připravuje další jednání o transferu mezd.

Otázka židovská: Otázka židovská u nás existuje, nikoli však proto, že by někdo zvenčí nás nutil k jejímu uvědomění a řešení. Problém židovský si u nás dnešní naše vnitřní poměry vytvořily. Otázka židovská má dva aspekty: 1. Jde o problém židovské emigrace. Naše situace nás nutí, abychom přistoupili k opatřením, která by znemožnila další pobyt židovské emigrace v našem státu. 2. Problém našich židů. Je faktem, že židé svými schopnostmi získali si hlavně v lukrativních odvětvích hospodářského a obchodního života značné posice a obsadili je z velké části svými příslušníky. Ti nemusí být ještě na újmu státu, kde není zakořeněn antisemitismus, jsou-li normální hospodářské a sociální poměry. Avšak nastane-li krise, počne obyvatelstvo samo poukazovati na tento fakt. Někde dokonce, jako na Slovensku, je problém židovství komplikován ještě národnostní stránkou, neboť tam se cítí židé převážně Maďary a nikdy zcela nesrostli s tamním národním životem. V Čechách tento problém není tak ožehavý, neboť zde je mnoho případů asimilace. Tisk může učinit velmi dobře, vysvětlí-li otázku židovskou i problémy jejího řešení, tak jak se vyskytují v našich krajích cizincům, protože v cizině je náš problém židovský často špatně chápán, posuzován vždy s určitého zásadního hlediska a není pochopena jeho specificky zvláštní tvářnost v našich zemích.

Polsko: Vláda se všemožně snaží, aby zachovala dobrý poměr se všemi sousedy. Náš poměr k Polsku byl v poslední době opět zkalen několika incidenty, z nichž některé stopy vedly na naše území. Tisk může vykonat mnoho užitečného pro vybudování dobrého vztahu k Polsku tím, že přestane kritisovat a odsuzovat a místo toho bude positivně pracovat k vzájemnému sblížení. Návštěva Ribbentropova ve Varšavě[2] dokazuje, že linie polsko-německé politiky zůstává zachována a že také otázka Velké Ukrajiny není dnes aktuelní otázkou mezinárodní. To vše mluví pro zachování statu quo, z čehož i my vyvozujeme, aby Polsko respektovalo tento status quo na naší straně a nemíchalo se do věci Podkarpatské Rusi s tendencí společné hranice polsko-maďarské.

Maďarsko: Mukačevský incident je vyřízen.[3] Smíšená komise, jejíž členové se nemohli dohodnouti, kdo měl iniciativu a tím nese i odpovědnost za incident, nemohla než konstatovati, že příčiny incidentu jsou v místních poměrech a že demarkační čára byla překročena s obou stran. Naskytla se otázka, zda naše dělostřelectvo překročilo mez nutné obrany. S naší strany bylo lojálně přiznáno, že tato mez byla překročena a proto jsme nabídli maďarské vládě, že škodu, kterou jim naše dělostřelectvo způsobilo, nahradíme ve výši, kterou stanoví smíšená česko-slovensko-maďarská komise znalců. Konečně došlo při dobré vůli obou stran k opětné obnově jednání v Budapešti mezi námi a Maďarskem v duchu vídeňského rozhodnutí. Ministr zahraničí hrabě Csáky projevil přesvědčení, že šlo o poslední incident a stejné přesvědčení je i na naší straně, zejména bude-li možno rychle pacifikovat a likvidovat dosud nevyřešené otázky. Z toho důvodu dostali naši i maďarští

členové smíšené komise příkaz, aby jednání bylo skončeno co nejdříve. Neboť dobrý vztah obou států bude na pevné základně, budou-li definitivně likvidovány všechny pendentní otázky mezi námi a Maďarskem. Ministr Csáky prohlásil, že Maďarsko podalo důkazy dobré vůle k sousedské spolupráci; tatáž vůle je i na naší straně a byla projevena již ochotou nahradit zmíněné škody mukačevského incidentu.

Podkarpatská Rus: Věci Podkarpatské Rusi dostali se na přetras jmenováním generála Prchaly.[4] Nechceme zasahovat do vnitřních záležitostí této země, ale centrální vláda zodpovídá za vše, co by mohlo míti celostátní význam. Musí mít proto možnost kontroly, neboť vše, co se v této zemi děje, může míti reflex navenek. Centrální vláda nemíní však v žádném případě míchati se do interních poměrů Podkarpatské Rusi.[5]

Zahraniční politické události: Nezavíráme oči před vývojem evropských poměrů. Situace se mění a musíme proto zcela realisticky přezkoumávat znovu některé vztahy ke státům a přizpůsobit je danému stavu. V otázce Španělska, vzhledem k rozhodné převaze generála Franca, dojde i u nás v blízké době k jistému rozhodnutí[6]. Ze všech sousedů nejlepší naše styky jsou s *Rumunskem*. Mnoho se o ně též zasloužil odcházející vyslanec Crutzescu,[7] který byl opravdu přítelem naší země a jehož odchodu vřele litujeme. Rozhodnutím vídeňským byla porušena trať spojující Česko-Slovensko s Rumunskem. Z Rumunska do Marmarošské Sihotě nelze jeti dnes přímo, trať je přerušena převzetím jedné maďarské obce do Maďarska, na druhé straně nelze dnes z Maďarska jeti do Mukačeva, poněvadž trať jde přes česko-slovenské území. Česko-Slovensko navrhlo v delimitační komisi Maďarsku výměnu těchto úseků tak, aby bylo přímé spojení Rumunska s Česko-Slovenskem a Maďarska s Mukačevem. Odpověď dosud nedošla, ale Česko-Slovensko i Rumunsko jsou rozhodnuty pro případ, že Maďarsko požadavek odmítne, postaviti do několika měsíců 2 km na východ od nynější trati, vedoucí do Marmarošské Sihotě, novou trať, která by vedla jen přes území česko-slovenské a rumunské.

Zapsal:
Dr. V. Hellmuth, v. r.

Četl:
Dr. Krno, v. r.

AMZV ČR, KV, kart. 44, bez č. Kópia, strojopis.

[1] Návšteva sa uskutočnila 21. 1. 1939. Pozri dok. č. 119.

[2] Nemecký minister zahraničných vecí navštívil Varšavu v dňoch 25. – 26. 1. 1939.

[3] Pozri dok. č. 111.

[4] Česko-slovenská vláda 19. 1. 1939 vymenovala generála L. Prchalu za tretieho ministra vlády Karpatskej Ukrajiny.

[5] Dňa 20. 1. 1939 vláda Karpatskej Ukrajiny protestovala proti vymenovaniu generála L. Prchalu za ministra vlády telegramom tohto znenia: „Ústava Podkarpatské Rusi byla hrubě porušena, protože za třetího ministra Podkarpatské Rusi jmenována byla osoba české národnosti, bez zemské příslušnosti, bez souhlasu předsedy vlády Podkarpatské Rusi a proti našemu protestu. Dokud nebude zjednána náprava, na znamení protestu země a ukrajinského lidu členové vlády odmítají účast na schůzích ministerské rady v Praze." – PNOB, 3. sv., 3. sešit, s.163, č. 1 062.

[6] Česko-slovenská vláda pripravovala rozšírenie konzulárnej agendy česko-slovenského konzulátu v San Sebastiane aj na územie generála Franca.

[7] Radu Crutzescu, rumunský vyslanec v Prahe.